

# JAARBOEK

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

# MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt”

TE

AMSTERDAM



XXVI. 1939.

AMSTERDAM

P. A. HEMERIJCK

(A. T. KLEEREKOOPEK)

1939.

## De Groninger muntmeester Rogier Alberts Ritzema

Omtrent ROGIER ALBERTS RITZEMA, den Groninger muntmeester, is weinig bekend <sup>1)</sup>. Het leek mij daarom niet ongewenscht, het een en ander omtrent hem en omtrent de familie, waartoe hij behoorde, mede te deelen.

ROGIER ALBERTS RITZEMA stamde uit een zilversmidsgeslacht. Zijn vader, ALBERT JANSEN (1560—1646), huwde met zijne nicht CHRISTINA RITZEMA van den Zuydwende (een boerderij bij Stitswerd). Uit het feit, dat hij zijne nicht trouwde, volgt, dat de RITZEMA's tot een van de oudste protestantsche families in Groningen gerekend kunnen worden. ALBERT JANSEN (omstreeks 1582 als meester in het zilversmidsgilde opgenomen), woonde in een van de hoofdstraten, in de Oude Boteringestraat (het vierde huis ten zuiden van Butjesstraat) in een eigen huis. Hij schijnt vrij bemiddeld geweest te zijn.

Bekend is, dat ALBERT JANSEN vijf zoons en twee dochters gehad heeft. De oudste zoon, JAN ALBERTS, werd evenals zijn vader zilversmid (later, kort vóór 1648, „hoofdmansgerichtsdienaar”), de tweede zoon, LAMBERTUS, bracht het tot predikant en stierf in 1643 in Brazilië, de derde en vierde zoon, ROGIER en IPO, werden muntmeester, terwijl OBBE als koopman in 1651 in Brazilië stierf. Eén van zijn dochters (ANNA) huwde in 1624 met den predikant HARMEN LEISINGIUS.

ROGIER, de muntmeester, huwde den 15den Juni 1623 met RENEKE LULEFS, dochter van den raadsheer LULEFS.

---

<sup>1)</sup> Mr. L. W. A. BESIER. *De Muntmeesters en hun muntslag*, geeft op, dat ROGIER ALBERTS RITZEMA van 1623 tot 1640 muntmeester der stad Groningen was.

Bij haar heeft hij verscheiden kinderen gehad. Ook hij woonde in een eigen huis bij de Oude Ebbingepoort, noordzijde van de Princenhofstraat, een huis, dat hij in 1628 als onderpand stelde en daarbij omschreef als tegen de „geweldige plaats” aan te liggen. Dit is het huis waar hij zijn bedrijf uitoefende. Nog den 6den Maart 1663 werd het bij aangifte van den doop van zijn kleinzoon ROGIER (zoon van FENNA, in Januari 1654 met BRONNE SICKENS gehuwd) genoemd „In de Munte”. Deze naam was in 1724, wanneer dit huis verkocht wordt, nog behouden gebleven („de olde Munte”). ROGIER bezat bovendien nog verscheiden huizen, welke aan „de olde Munte” grensden, en die na zijn sterven door zijne weduwe, door zijne twee zoons JOHANNES en ALBERTUS en door zijne beide schoonzoons LAURENS WIBELINCK en BRONNE SICKENS in 1657 en 1659 verkocht werden.

Zeer waarschijnlijk is ROGIER kort vóór den 27sten Mei 1651 gestorven: immers toen werd in plaats van „wijlen den muntmeester ROGIER RITZEMA, gewesen rekenmeester van de West-Indische Compagnie”, een nieuwe rekenmeester benoemd. Nog bij de aangifte van het huwelijk van zijne dochter ELISABETH met LAURENS WIBELINCK (den 12den October 1650) is hij aanwezig.

IPO RITZEMA (1585 geb.), in 1632 zich muntmeester noemende, verklaarde in dat jaar voldaan te zijn door zijn broer ROGIER ALBERTS RITZEMA, muntmeester te Groningen, wegens een obligatie van den 13den Augustus 1623, groot 1000 rijksdaalders, welke som Ipo en zijn vrouw hem twee jaar lang geleend hadden en daarna tegen 7 procent hadden uitstaan. In 1623 begint de werkzaamheid van ROGIER als muntmeester. In 1632 koopt Ipo van zijn vader het ouderlijke huis voor 2929 car. gl.,

terwijl hij, zeer merkwaardig, op denzelfden dag, van zijn vader de koopsom leent. Een aanwijzing waar hij zijn bedrijf uitoefende vinden we eerst bij eene leening, groot 250 rijksdaalders, die Ipo met MAGDALENA BARELTS (zijn vrouw) in 1635 aanging en waarvoor hij als onderpand stelde het huis in de Oude Boteringestraat en landerijen in Oostfriesland. Den 21sten Juni 1638 werd, weer bij een geldkwestie, als zijn woonplaats opgegeven Emden, waar hij in 1644 stierf. Waarschijnlijk heeft hij kinderen gehad, n.l. een zoon IPPE JURRYEN. Deze werd bij JAN ALBERTS, den zilversmid, den 12den Mei 1633 als leerjongen ingeschreven, waarbij vermeld werd „is hyr geboren, is zyn broers zoon, zyn vader is een muntersgezelle”. De eenige broers van JAN ALBERTS, die muntmeester waren, zijn ROGIER en IPO. Een zoon van ROGIER kan IPPE JURRIENS niet geweest zijn, want bij de erven van ROGIER werd hij niet genoemd, terwijl hij toen toch nog in leven was. IPPE werd n.l. in 1652 als meester van het zilversmidsgilde te Groningen opgenomen en leefde nog in 1679. Zeer waarschijnlijk is hij dus een zoon van Ipo. Maar merkwaardig is het, dat hij in 1633 zoon van een muntersgezelle genoemd werd, terwijl Ipo zich zelf reeds in 1632 als muntmeester opgaf. Is hier een verwarring van titels mogelijk? Eenig gegeven, buiten het hier vermeldde, kon ik over IPPO RITZEMA niet vinden.

Vreemd genoeg trof ik in de jaren, dat ROGIER muntmeester te Groningen was, nog, buiten hem, twee andere muntmeesters aan, n.l. een PETER, muntmeester, die den 6den Mei 1632 bij een huwelijk van zijne zuster aanwezig is, en in 1631 een HANS HENDRIK, muntmeester, die aan het „Nye Markt” woonde.

Den 29sten Mei 1623 besloot de Raad tot „conservatie van dese stadsregaliën” inplaats van de „al voor lang

gestorven" muntmeester HANS TEN BUSSCHE <sup>2)</sup>, een nieuwen muntmeester aan te stellen en wel ROGIER ALBERTS RITZEMA. Direct werd evenwel niet met het munten aangevangen en zelfs werd nog op den 19den Juni 1624 besloten eerst de Munt te laten „stil staan" en den heer GOZEN SCHAFFERS, afgevaardigde van de Staten-Generaal, opdracht te geven om te onderzoeken, of men de 2000 car. gl. (te ontvangen voor het stilstaan van de Munt) niet kon behouden en bovendien ook nog flabben zou mogen slaan. Eerst den 1sten Juni 1625, na herhaaldelijk verzoek van RITZEMA, werd de eerste muntbrief opgesteld; deze hield in, dat geslagen zouden worden:

*1000 marken dubbelde en enkelde flabben:*

de *dubbelde flabben* zouden wezen: 45 op het mark, één op de snee, twee grein tot remedie. Het Troysche mark werd bepaald op 9 penningen fijn zilver. Type als VERKADE. *Muntboek*, pl. 185. 2.

De *enkelde flabben*: 60 op het mark, één op de snee, twee grein tot remedie. Het mark: 6 penningen min twee grein.

Museum te Groningen, Muntkabinet van 's Rijks Munt te Utrecht. 1625. VERKADE, pl. 186. 3.

Over deze flabben vielen reeds dadelijk klachten: de muntmeester was niet tevreden; immers hij vroeg reeds den 2den Juli herziening aan. Maar ook de Raad was niet tevreden en gaf den 23sten Juli ROGIER een berisping, omdat hij zonder speciale opdracht op eigen houtje gemunt had. De flabben werden door een commissie onderzocht, waarin o.a. benoemd werden: burgemeester JOHAN DE DREWS en raadshoer WILLEM GEERTS. Waarschijnlijk waren deze heeren benoemd, omdat ze beiden van beroep

<sup>2)</sup> BESIER, l.c., noemt HANS TEN BUSSCHE als muntmeester der stad Groningen van 1578 tot 1622.

goudsmid geweest waren, en, ook al mochten zij weinig verstand van het munten hebben, toch goed op de hoogte van: essaieeren waren.

Veel voordeel schijnen deze flabben ROGIER niet gebracht te hebben, want reeds den 3den September werd hem op zijn verzoek toegestaan meer flabben op het mark te mogen slaan, en wel van de „dubbelde” 46 en van de „enkelde” 62. Ook kreeg hij nog verlof om op den „olde voet” placken (VERKADE, pl. 188. 6) en oortiens (VERKADE, pl. 188. 3) te mogen munten.

Inlichtingen over dezen „olde voet” gaf de muntbrief van den 30sten September 1625. Hij mocht toen munten:

*30 mark penningen van twee placken:* 220 op het mark, twee op de snee, één grein tot remedie. Het mark: 21 grein. Tot sleeschat werd gegeven van ieder mark 6 derzelver stukken.

Kon. Penningkabinet, afslag op vierkant muntplaatje. 1625. VERKADE, pl. 188. 5.

*30 mark penningen van één plack:* 320 op het mark, twee op de snee, één grein tot remedie. Het mark: 13 grein. Hiervan behoefde geen sleeschat betaald te worden.

VERKADE, pl. 188. 6.

Weer had ROGIER bezwaren en op zijn verzoek van den 13den Mei 1626 werd besloten, de „enkelde” flabben tot 64 op het mark te verhoogen, maar de „dubbelde” zouden blijven op den ouden voet, mits dat de „valeur van 8 stuiver” daarop geslagen zou worden.

Hierop volgde de muntbrief van den 22sten Mei 1626. Genoemd werden:

*1000 dubbelde en enkelde flabben.*

De „dubbelde”: 32 op het mark, één halve op de snee, twee grein tot remedie. De mark: 6 penningen min twee grein.

Museum te Groningen, ook afslagen in goud en in verguld zilver, in Kon. Penningkabinet ook afslag op achtkantig zilveren muntplaatje. 1626. VERKADE, pl. 185. 3.

De „*enkelde*” flabben: 64 op het mark, één op de snee, twee grein tot remedie. Het mark: 6 penningen min twee grein.

Museum te Groningen, Kon. Penningkabinet, Muntkabinet van 's Rijks Munt te Utrecht. 1626. VERKADE, pl. 186. 3.

Tot sleeschat van beide werd bepaald: 9 Brab. st. op ieder mark.

Het scheen nu goed te gaan en reeds den 11den November was er sprake van een nieuwe opdracht, die in den muntbrief van den 24sten Januari 1627 werd vastgelegd, maar waarbij besloten werd, dat „op de reinicheit van de stempel regard genomen moet worden”.

Deze muntbrief (24 Januari 1627) vermeldde het volgende:

*1000 mark, half één, half ander, dubbelde en enkelde flabben*, op den voet van den 22sten Mei.

Dubbele Flabbe 1627. VERKADE, pl. 185. 3. Museum te Groningen, ook proefslag. Kon. Penningkabinet, afslagen in goud en op zilveren vierkante muntplaat.

Enkele Flabbe 1627. VERKADE, pl. 186. 3. Museum te Groningen, Kon Penningkabinet.

*100 mark dubbelde stuivers*: 128 op het mark, twee op de snee, twee grein tot remedie. Het mark: 6 penningen min twee grein. De sleeschat: 9 Brab. st. van ieder mark.

Dubbele Stuiver 1627. VERKADE, pl. 186. 4. Cat. J. E. H. HOOFT VAN IDDEKINGE (1883), no. 2313.

*100 mark enkelde stuivers*: 128 op het mark, twee op de snee, twee grein tot remedie. Het mark: drie penningen

min twee grein. De sleeschat: 4 derzelver stuivers van ieder mark.

Stuiver 1627. VERKADE, pl. 187. 1. Cat. J. E. H. HOOFT VAN IDDEKINGE (1883), no. 2333.

*30 mark oortiens*: 220 op het mark, twee op de snee, één grein tot remedie. Het mark: 21 grein. De sleeschat: 6 derzelver stukken op ieder mark.

VERKADE, pl. 188. 1—3.

Maar toen deden zich moeilijkheden voor. Het ging niet zooals de Raadsheeren het zich hadden voorgesteld, want in Februari 1627 besprak de Raad een brief, welken zij van de Staten-Generaal ontvangen hadden. Deze brief bevatte klachten over de „enkelde” en „dubbelde” flabben, welke laatste, volgens hun opvatting, slechts zeven stuiver waard zouden zijn. Besloten werd nu een essai te laten maken door HARMEN VAN ENSCHEDE, ARIËN MUNTING en PETER GEERTS, waarbij ook o.a. burgemeester JOHAN DE DREWS aanwezig zou zijn. Ook hier waren weer personen uitgezocht, die met het zilversmidsvak bekend waren. Want PETER GEERTS was, evenals ADRIAAN MUNTING, zilversmid. De laatste was bovendien „muntsteker” en stuurde 21 Mei 1623 een request aan den Raad, waarbij hij zich „gewesen muntsteker” noemde en verzocht in het snijden van de muntstempels te mogen continueeren, hetgeen toegestaan werd. Uit de keuze van deze heeren bleek, dunkt me wel, dat het den Raad ernst was de munten zuiver te doen keuren. Gelukkig voor den Raad en ook voor den muntmeester viel de proef goed uit. Reeds den 16den Februari werd bepaald dit resultaat aan Hoogmogenden te berichten en tevens hun te verzekeren, dat de stempels zouden worden ingetrokken. Daar evenwel bevonden was, dat de nieuwe flabben (van den 27sten Januari) bij het essai „slimmer” gevonden waren, dan in den brief van Hoog-



mogenden was opgegeven, was men besloten nog een proef te nemen. Overeengekomen werd, dat deze flabben, indien ze werkelijk beneden den voet zouden worden bevonden, opgesmolten zouden worden. Bovendien zou men bij de gezellen informeerden, hoeveel de muntmeester gemunt had. Het bleek wel, dat den Raadsheeren de schrik om het hart geslagen was. Waarom zou men anders achter den rug van den muntmeester om bij zijn werkvolk inlichtingen gaan inwinnen, hetgeen of een teeken van wantrouwen was, waarvan tot nu toe niets gebleken was, of een poging om eigen figuur te redden<sup>3)</sup>.

Evenwel werd ook bij de tweede proef alles in orde gevonden. Toch werd besloten met het munten op te houden. Dit trof in hooge mate RITZEMA, daar hij, volgens een bericht van den 3den Maart, reeds alle voorbereidselen tot het munten gemaakt had. Hierop werd welwillend besloten, dat hij mocht afmunten, mits hij zich „strickte-lyck” aan het contract hield en niet meer zou munten dan van den waardyn was opgenomen.

In Holland zat men intusschen ook niet stil. Den 6den Juni 1627 kwam er een brief van SIMON VAN DER MELJDEN en JAN VAN DER WEL, generaals van de Munt, inhoudende een verzoek tot intrekking van de stempels van „dubbelde” en „enkelde” flabben, en „dubbelde” en „enkelde” stuivers. Burgemeesters en Raad waren nu van meening, dat er genoeg „cleyne payementen” geslagen waren en dat de stempels ingetrokken en op de raadskamer gebracht

---

<sup>3)</sup> Daar den 14den April 1627 JOCHIM MARLOW, rijksmuntmeester-gezel, met een zuster van ROGIER (AALTJEN ALBERTS) gehuwd was, moest er wel een eigenaardige, minder gewenschte verhouding tusschen de gezellen en den muntmeester ontstaan, die zeker weinig bevorderlijk was voor onpartijdigheid in geschillen de Munt betreffende.

moesten worden, hetgeen den 7den Juni geschiedde. Volstrekt niet naar den wensch van ROGIER. Hij stuurde den 23sten Juni een request om „enige stoffen omtrent 70 mark, enkele stuvers en ook 70 mark dubbelde flabben verveerdiget ende prepareert synde te mogen afmunten”. Weer stemden Burgemeesteren en Raad in dit verzoek toe, op voorwaarde evenwel, dat binnen 8 of 10 dagen afgemunt zou zijn en de stempels weer op het raadshuis gebracht werden. Den 11den Augustus bracht ROGIER deze terug.

Ongeveer een jaar later, den 6den September 1628, kreeg ROGIER RITZEMA op zijn verzoek een opdracht tot het munten van:

*100 mark halve stuivers.* 1628. Kon. Penningkabinet. VERKADE, pl. 187. 4.

*50 mark oortiens.* VERKADE, pl. 188. 5.

*30 mark placken,* alles op den laatsten voet. VERKADE, pl. 188. 6.

Den 14den Maart 1629 verzocht RITZEMA om te mogen continueeren met het munten, volgens gegeven commissie, waaraan hij nu had voldaan. Bovendien stelde hij den Raad voor de „verhuurde munte”<sup>4)</sup> te willen intrekken. De Raad wenschte hier niet op in te gaan en wilde de stempels ingeleverd zien, hetgeen denzelfden dag plaats vond. Een rustige tijd voor de Munt volgde: in de resolutiën is tot den 10den Januari 1635 geen sprake meer van munten<sup>5)</sup>.

<sup>4)</sup> Hiermede wordt bedoeld, dat de stad het door haar met de Staten-Generaal gesloten verdrag om, tegen schadeloosstelling, het munten te staken en de Munt te doen stilstaan zou opzeggen.

<sup>5)</sup> De verhouding tusschen den muntmeester en het zilversmidsgilde was blijkbaar goed: hij stond daar als betrouwbaar aangeschreven. Zooals blijkt uit het volgende: In 1631 was er een kwestie tusschen het goudsmidsgilde en ALBERT SIMENS, goudsmid, wonende

De muntbrief van den 10den Januari 1635 hield in, dat geslagen zouden worden:

*1000 mark enkele flabben*: 64 op het mark, één op de snee, twee grein tot remedie. Het mark: 6 penningen min twee grein. De sleeschat: 8 Brab. st.

Museum te Groningen, ook proefslag, Kon. Penningkabinet. 1635. VERKADE, pl. 186. 3.

*100 mark halve flabben of dubbelde stuivers*: 128 op het mark, twee op de snee, twee grein tot remedie. Het mark: 6 penningen min twee grein. De sleeschat: 8 Brab. st.

Museum te Groningen, Kon. Penningkabinet. 1635. VERKADE, pl. 186. 5.

*100 mark enkele stuivers*: 128 op het mark, twee op de snee, twee grein tot remedie. Het mark: 2 penningen en 22 grein. De sleeschat: 4 derzelver stukken.

Muntkabinet van 's Rijks Munt te Utrecht. 1635. VERKADE, pl. 187. 1.

*200 mark halve stuivers*: 220 op het mark, twee op de snee, één grein tot remedie. Het mark: 2 penningen en één grein. De sleeschat: 4 derzelver stukken.

Kon. Penningkabinet. 1635. VERKADE, pl. 187. 4.

*100 mark oortiens*: 220 op het mark, twee op de snee, één grein tot remedie. Het mark: 21 grein. De sleeschat: 6 derzelver stukken.

Kon. Penningkabinet. 1635. VERKADE, pl. 188. 5.

*30 mark placken*: 320 op het mark, twee op de snee,

---

te Amsterdam, over het gehalte van twee zilveren bekers, welke door hem in Groningen te koop waren aangeboden. De keuring van het zilver werd aan RITZEMA opgedragen, omdat de goudsmiden van meening waren, dat dit onpartijdiger zou zijn, dan wanneer zij het zelf deden. Deze SIMENS was een stiefzoon van ALBERT GEERTS, die het gemunte zilver voor ROGIER essaieerde.

één grein tot remedie. Het mark: 13 grein. Geen sleeschat.

Weer kwamen klachten uit Den Haag, welke den 11den Juli in den Raad behandeld werden, maar blijkbaar niet au sérieux genomen werden. Den 17den October 1635 toch verzocht de muntmeester, daar de munten meerendeels geslagen waren, om prolongatie van zijn commissie, en tevens, om inplaats van placken nu duiten van koper te mogen munten. Voor het octrooi wilde hij evenveel betalen als de stad nu van Holland genoot. Het eerste verzoek werd toegestaan, maar de Raad overwoog, den 14den November, dat van het jaar 1606 af tot nu toe, het recht om te munten aan de Staten-Generaal afgestaan geweest was voor 2000 car. gl. jaarlijks, en nam omtrent het slaan van munt nog geen beslissing. Den 7den December volgde het besluit de stempels in te trekken en eenige raadsheeren en burgemeesteren te verzoeken met den muntmeester over de klachten die uit Holland gekomen waren te spreken. Deze klachten, welke, namens de Hoogmogenden, van ADRIAAN CLASEN MUYT, generaal van de Munt, en LAURENS VAN TEYLINGEN, essaieur-generaal, afkomstig waren, werden door hen mondeling den 17den December voorgebracht. Ze verklaarden dat verscheiden penningen, dit jaar geslagen, in „alloy, valeur en gewichte” niet bevonden waren naar behooren. Een onderzoek vond plaats den 21sten December. De bus, die inmiddels door het overlijden van den waardyn (burgemeester JOHAN DE DREWS) bij HARMEN VAN ENSCHEDE berustte, werd naar het huis van ROGIER overgebracht om daar onderzocht te worden.

De Staten-Generaal verlangden nu 28 December van den Raad: I. het intrekken der stempels van 4, 2, enkele en halve stuivers en oortjes, welke in 1635 geslagen waren, II. mededeeling van den voet, III. van de hoeveelheid dezer munten en IV. antwoord op de vraag of de „Excessen,

die in gewicht en alloy" voorkwamen, gepleegd waren door onachtzaamheid of wel met opzet van den muntmeester. Tenslotte werd verboden om in het vervolg munt te slaan. Verblijdend was het resultaat dus niet voor de stad.

De Raad gaf tot antwoord, dat wat het eerste punt betrof, de stempels reeds, eer de afgevaardigden kwamen, ingetrokken waren en bovendien den muntmeester uitdrukkelijk verboden was te munten. Wat het 2de, 3de en 4de punt aanging, waren zij van meening, dat de voet „tolerabel en deugdelyck" was. Bovendien was er slechts een geringe hoeveelheid van marken ten dienste van haar gemeente gemaakt. Ook is de Raad de meening toegedaan, dat indien eenig „abuys of ongelyckheit" in deze penningen te vinden was, dit buiten hun wil of voorkennis geschied was, doch door onachtzaamheid van den muntmeester, vooral, omdat er nu diverse penningen gevonden waren, die te „zwaer" waren en in „goetheyt" boven den overeengekomen voet stonden. Wat het 5de punt betrof, zoo zou de Raad, gedurende den tijd, dat deze stad jaarlijks 2000 car. gl. van de Generaliteit zou trekken, niet anders doen, dan de andere steden, die in denzelfden rang als Groningen stonden.

Inmiddels vertrouwden zij er op, dat de Hoogmogenden zouden besluiten tot intrékken van de plakkatén <sup>6)</sup>, waarbij

---

<sup>6)</sup> *Groot Placaetboek* I, pag. 3001. Plakaat van 8 December 1635, waarbij alle Groninger vier, twee, een en halve stuivers voor biljoen verklaard werden, omdat zij bevonden waren te zijn verre beneden den behoorlijken voet, gewicht en alloy, zoodat het den indruk gaf, dat er „gansch geen ordre ofte regel" in het maken gehouden was. Om de ingezetenen zoo veel doenlijk voor schade te behoeden, zouden zij nog mogen worden uitgegeven tot den laatsten Februari 1636 „ten eynde een ugelyck hem binnen dien voorsz tydt daer van mach ontledigen".

voorschreven penningen verboden werden. Ondanks het feit, dat de Raad zich schijnbaar niet door Holland liet intimideeren en hoog van den toren blies, bleef de Munt toch eenige jaren, tot ongeveer 1648, gesloten. Wel verzocht ROGIER eenige malen de Munt weer in werking te mogen stellen, maar de angst voor de plakkatens lag den Raadsheeren nog te zwaar in de maag om dit verzoek in te willigen.

In 1646 (den 15den Augustus) maakte RITZEMA den Raad opmerkzaam op het feit, dat hier hoe langer hoe meer klein geld tot nadeel van de stad werd ingevoerd, waarin hij aanleiding vond om nog eens op verloop om te munten aan te dringen.

Eerst den 25sten November 1648 werd weder tot munten besloten en wel (men scheen de ellende van 1635 vergeten te zijn) op den voet van den muntbrief van 1635, evenwel onder voorbehoud, dat ROGIER, in verband met de duurte van het zilver, zooveel van iedere drie mark tot sleeschat zou betalen, als tevoren van ieder mark.

De muntbrief van den 30sten December 1648 bepaalde, dat geslagen zouden worden:

*1000 mark enkelde flabben*: 64 op het mark.

Kon. Penningkabinet. 1649. VERKADE, pl. 186. 3.

*100 mark halve flabben of dubbelde stuivers*: 128 op het mark.

VERKADE, pl. 186. 5.

*100 mark enkelde stuivers*: 128 op het mark.

VERKADE, pl. 187. 1.

*200 mark halve stuivers*: 220 op het mark.

Kon. Penningkabinet, op vierkant muntplaatje. 1649.

VERKADE, pl. 187. 4.

*100 mark oortiens*: 220 op het mark.

VERKADE, pl. 188. 5.

30 mark placken: 320 op het mark.

VERKADE, pl. 188. 6.

Reeds den 8sten Maart 1649 werden de munten geëssaieerd en op den 7den Mei de stempels in den Raad gebracht.

Maar kort hierop, den 3den Juli, verscheen de Generaal van de Munt weer in den Raad en verklaarde, dat hij den 24sten Juni gemachtigd was zijn vorige commissie van den 12den Mei, rakende het intrekken van de stempels, uit te voeren. Hij stelde nu voor, òf deze stempels op het provinciehuis òf in Den Haag in bewaring te geven. Verder gaf hij te kennen, dat hij door gebrek aan „cappellen” de kleinste munten niet goed had kunnen essaieeren. Daarop werd besloten, dat gecommitteerden, die met hem het essai zouden nemen, benoemd zouden worden en ook werd door den Raad mededeeling verzocht, waar men in andere steden de stempels bewaarde. Het antwoord luidde: voor de provinciale Munt in de provinciale Kamer, vóór de particuliere steden of rijksmunt in de Raadskamer. Hierop was de Raad van meening, dat dus met het bewaren van hun stempels voldoende aan het verzoek was voldaan, daar deze immers op de Raadskamer bewaard waren. De resoluties van den Raad behandelen deze kwesties met de Hoogmogenden zeer vaag, waarschijnlijk wegens het pijnlijke van de zaak. Voor de duidelijkheid is het goed, dat de brieven van SIMON VAN DER MEYDEN, geschreven aan de Staten-Generaal den 24sten Juni, bewaard gebleven zijn <sup>1)</sup>. Hij schreef het volgende: dat hij na Pinksteren naar Groningen gegaan was en daar den 27sten Juni aangekomen, ontdekte, dat de

---

<sup>1)</sup> Opgave van deze brieven ontving ik van den heer A. O. VAN KERKWIJK, waarvoor hartelijk dank wordt betuigd. Staten-Generaal 5370 Rijksarchief 's-Gravenhage.

stempels reeds den 7den Mei, oude stijl, ingetrokken waren. Den volgenden dag vervoegde hij zich bij den Raad en verzocht om inzage van commissie en instructie, waarop ROGIER was toegestaan flabben, etc. te slaan. Ook wenschte hij de grootte van de „tax” en de hoeveelheid van de munten, die geslagen waren, te weten. Hij stelde voor, eenige munten, vooral flabben, uit de stadskas te lichten, opdat deze door hem geëssaieerd zouden worden, en dat ook de bus geopend en onderzocht zou worden, hetgeen door den Raad goed gevonden werd en den volgenden dag plaats vond. Bij deze proef waren twee zilversmeden, het essaieeren verstaande, aanwezig. Er werden 66 flabben uit het Collectehuis gehaald, geëssaieerd en bevonden twee stukken boven de remedie te licht op het mark te zijn. Ook van het „comptoir van het landschap” werden 66 stukken gehaald en 33 flabben van het comptoir van den rentmeester der kloostergoederen, zoodat het mark vol was. De 66 flabben werden bevonden één stuk, de 33 andere (tegen een halve mark) twee stukken te licht op het mark. Die in de bus gevonden en die welke van den waardyn gehaald werden, waren „regt zwaer”. Bovendien essaieerde VAN DER MEYDEN nog 14 stukken, die hij onderweg verkregen had, tegen 14 stukken uit het Collectehuis; deze werden bevonden de eene keer wat over, de andere keer wat onder het gewicht, of ook wel gelijk er aan te zijn. De waardyn, burgemeester DE DREWS (zoon en opvolger van den voorgaanden burgemeester) verklaarde nog nooit bovengenoemde „scharshey” gevonden te hebben. Verder werden overgelegd copiën van muntbrieven, attestatie van den waardyn en inzage van de hoeveelheid der penningen, die vervaardigd waren. Ook vermeldde VAN DER MEYDEN, dat de muntmeester met „dure” woorden verklaard had, nooit meer gemunt te hebben, dan



opgegeven was<sup>8)</sup>. Hetgeen hij bovendien wegens het woord van den waardyn, zijnde burgemeester en gezworen waardyn, niet in twijfel trok, temeer niet, daar de muntgezellen, die, naar men zeide, door ROGIER niet goed behandeld werden en met hem kwestie over hun loon hadden, zeker wel ongeregelheden aan den „dach” gebracht zouden hebben.

Daar er in de Munt geen „bequame” doch slechts „versche cappellen” (noodig om de kleine munten te essaieeren) waren, deed VAN DER MEYDEN een poging om deze uit Leeuwarden te laten komen. Hij kreeg evenwel geen antwoord op zijn verzoek en stuurde toen zijn bediende er heen. Maar toen deze bevond, dat ze evenmin op de Munt als bij den essaieur te vinden waren, moest VAN DER MEYDEN het hier wel bij laten. Dit was, volgens hem, ook niet van veel „importantie”, daar er slechts voor niet meer dan een paar honderd mark, bedragende 729 car. gl., van die kleine munten gemaakt waren, terwijl zij bovendien in geen andere provincie, zooals wel met de flabben het geval was, ontvangen werden.

Deze brief verklaart ook, hoe VAN DER MEYDEN op het voor den Raad zoo pijnlijke denkbeeld kwam, de stempels

---

<sup>8)</sup> In het dossier Staten-Generaal 5370 van den 24sten Juni 1649 ligt een copie van een brief den 7den Mei 1649 geschreven door den muntmeester en door den waardyn van Groningen, berichtende, dat sedert 1635 tot datum dezes de stempels ingetrokken en op het raadhuys gebracht waren en dat de volgende penningen gemunt waren:

129 mark 5 loot flabben, 74 mark 10 loot halve flabben, 109 mark 6 loot oortiens, 10 mark 14 loot placken.

Hiervan trok de stad als sleeschat van ieder drie mark flabben 8 Brab. st., van de halve flabben 2 Brab. st., van de oortiens  $\frac{1}{2}$  brab. st., terwijl voor de placken geen sleeschat betaald werd.

in het provinciehuis te laten bewaren. De Heeren van de Ommelanden waren n.l. eerst met den Secretaris, later met hun Syndicus, bij hem geweest. Zij hadden verklaard, dat het voor hem van belang was, dat de stempels effectief ingetrokken zouden worden. Dit zou niet mogelijk zijn zoolang deze nog in de macht en handen van de Raadsheeren waren „die autheurs en beleyders van het gansche werck waeren” en dus de stempels weer aan den muntmeester konden geven. Zij verzochten hem den Raad voor te stellen, de stempels of in Den Haag of in de gedeputeerden Kamer te bewaren. Dit was een kolfje naar de hand van de Ommelanden, die altijd geschil met de stad hadden en het niet onaangenaam vonden den Raad eens dwars te kunnen zitten. De stad echter weigerde pertinent de stempels over te geven.

VAN DER MEYDEN trok hierop naar Leeuwarden, waar hij de Munt in stilstand vond, daar de muntmeester gestorven was en zijn zoon en opvolger nog niet aanwezig was.

Was de Raad der stad Groningen, toen VAN DER MEYDEN eindelijk vertrokken was, van meening, dat nu de ellende geleden was, dan hadden de Heeren op het verkeerde paard gewed. Reeds den 12den Juli toch, na eerst nog in Hoorn geweest te zijn, verscheen VAN DER MEYDEN weer met een opdracht in Groningen. Hij verzocht nu de andere munten, als halve stuivers, oortjes en placken, welke den vorigen keer door gebrek aan „cappellen” niet geprobeerd waren, te mogen essaieeren. Nu bracht hij het benodigde zelf mee. Helaas waren de waardyn DE DREWS evenals de andere Heeren, die den vorigen keer de proef op de flabben bijgewoond hadden, wegens vacantie uit de stad. Maar dadelijk na hun terugkomst, op den 16den Juli, nieuwe stijl, werd de proef ondernomen. De halve stuivers werden bevonden 2 penningen, de oortjes 21 grein en de placken

12 grein, alles volgens de instructie van den muntmeester. Intusschen namen de Heeren de kans waar, nog eens duidelijk en langdurig hun beklag te doen. Zij beweerden, dat de stad aanmerkelijk te lijden gehad had, vooral nu verscheidene steden in Holland, en wel speciaal Amsterdam, de koperen oortjes voor biljoen verklaard hadden. Het klaaglied bleef zonder succes. De Munt te Groningen stond stil en bleef nu voor geruimen tijd, werkelijk stil staan.

MINKE A. DE VISSER.

Groningen, November 1939.

---